

A BÖLCSŐHELY INDÁI

DUDÁS KÁLMÁN: *Percek pillaközén.*
Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1975.

A negyed évszázad verseiből válogatott *Szederrillat*, valamint a *Sugaras evezőkkel* után mostanában jelent meg a Kishegyesről elszármazott és Budapesten élő Dudás Kálmán újabb kötet, a *Percek pillaközén*.

A nyolc ciklusba sorolt versek közül a *Tékozló* és a *Déli szomszédoló* számos darabja a gyermekkor galambdúcának egyszeri fényében, az elpárázsló nyár s az anyaölű otthon képeiben többször is megidézi „életbe eredésének” jelképeit, és nemkülönben azokat a hangulatokat, érzéseket, emlékeket, tünődéseket, amelyek a hozzá tartozók, barátok, szomszédok, a nyárfák, vagy egyszerűen csak a hajdan volt emberek multhatatlan emlékei mögül bontakoznak ki, mindannyiszor, amikor a messzire szállt hangok hívását figyeli s a lét és a „tér—mozgás—idő” lényegét kutatja.

Ezek az időrengeteg-mélyi visszaváltozások aztán öntörvényük szerint a zsege évek, a „világra nyílt szemek nvarába” röptetik Dudás Kálmánt, oda, ahonnan kiszakadva újra és újra rádöbben, hogy az, amit az indákkal rögzítő bölcsőhely tájáról vitt magával, nem veszhet a semmibe. Nem veszhet a semmibe, mert ha „morotva tápon” nevelkedett és eszmélkedett is, a „kötelmi képletet”, a „kitéphetetlen gyököt és sebmélyt” a mi vidékünkhez, a mi embereinkhez való hűség jelenti számára.

Ezért is fordul elő gondosan ki-munkált verseiben, hogy nemcsak a gyermekkort, az argonauta kezdetet megéneklő sorokban csillámlik fel a hazai táj egy-egy jelképe s híradása, hanem még akkor is, amikor például Bécsről ír elégiát, de közben a zentai csatára vagy valamelyik Krleža-alakra emlékezik.

Olyan jellegzetesség ez Dudás Kálmán kötetében, amelyre mindenképpen föl kell figyelni. Annál inkább, mert a *Hatvan* című higgadtan mérlegelő szép versében a magával vitt szegények bölcsen szerveződő tü-

relméről s alázatáról beszél, valamint arról, hogy:

...„a világgá-
indulásnál csak egy öröm nagyobb,
a hazatérés tisztuló napjaink
dolgai közé: mint forrás vizére vágy
az eltikkadt vándor: csak úgy.”

Nos, ebből talán már egészen nyilvánvalóvá válik, hogy Dudás Kálmán a jó ideig tartó maga vállalta vagy kényszerű hallgatásban, és a patikuskodásban, majd a termékenyítő műfordításban eltelt dolgos hétköznapiak után sem hullt ki az életükből, hanem igenis jelen van, gondolatban vagy személyesen is haza-hazajár.

Hogy hányszor és min tünődve, arról a kötetben olvasható *Forgács* című verse éppoly érzékletesen vall, mint az *Sz. L. sírjánál*, valamint a már említett *Hatvan*, az *Ablak* vagy a *Déli szomszédoló* ciklusának szociográfiai és művelődéstörténetileg is igen tömören, érdekesen és érzékenyen megszólaló költeményei. Közülük is főképp a *Forgács* első tizennyolc sorát érezzük remekbe sikerült lírai vallomásnak, amelynek kezdősorai így hangzanak:

„Mert vallat már a gyertyacsonk idő
a történés sem így, sem úgy
fel nem függeszthető —”

És igaz van Dudásnak, amikor erkölcsi és sorskérdéseket is ekkora fegyellemmel és önfegyellemmel vizsgál (amelyhez akarva, akaratlanul a keserűség is hozzátársul), mint ahogy igaz van abban is, hogy a megpróbáltatott, megtörtetett ember töredéke így lett és így lesz „igazán hűbb az egészhez”.

Az otthoni — itthoni — tájat és embereket felidéző verseket talán ezért is érzi jóval hitelesebbeknek és megragadóbbaknak az olvasó, mert

bennük, ha visszafogottan, ha keserűen és nosztalgikusan is, egy termékeny, a „rossz éveken át” viszont számkivetve pangó élet gazdag tapasztalata sűrűsödik össze.

És bár a többi ciklusban is emberi tájéokra nyílik az ablak, azok — mint például a *Szerelmes nyár* ciklusába tartozó versek, a „déliszi pompá” és a „szerelemre igéző szép zene” ellenére is — messze elmaradnak a *Tékozló* és a *Déli szomszédoló* csúcsai mögött.

De aki olyan jelképes erejű és megdöbbentő sorokat tud leírni, hogy:

„Gyermek és búcsú közt alig van sugárnyi táv nagy álmainkban”

vagy aki a hazai tájról úgy vall, hogy „Végül is nem kerülheted el / szülőföldednek maréknyi csonttal, / azzal is tartozol” — az igazán megérdemli a megbecsülést, a figyelmet és a költészet ritka pillanatainak kijáró olvasói szeretetet.

SZÜCS IMRE

MAGAS FOKÚ ZENEISÉG

VIRÁG ÁGNES: *Skarlát levél*.

Életjel Könyvek 8. Szabadka, 1975.

Egy mély lélek rezdülései öltének költői formát Virág Ágnes verseiben, amelyekből csak úgy árad felénk a természet, a körülöttünk levő élő és élettelen világ, a tárgyak és a gondolatok, de talán legfőképpen a költészet, a szépen csengő szavak és a lágyan egymáshoz simuló sorok forró szeretete.

A kötet első része *A tapintható* címmel nyolc verset foglal magába. S lám, „tapintható” még az „ige” is, hiszen a versek élén az *Igék igézete* című költemény áll. A nyelvtanárnő szaktudásának mélységéről is tanúskodik ez a vers, amely tartalmát a szakaszok élén a „menni” ige múlt idejű ragozásával, a szakaszokon belül pedig mást és mást jelentő igéket fejezi ki, ezzel a legfontosabb szófajjal, talán valójában az egyedüli döntő jelentőségű szófajjal, amely minden más egyebet helyettesíthet, de amelyet nagyon nehéz, vagy lehetetlen is más szófajjal helyettesíteni.

Az első rész többi verséből a költőnek a természethez való viszo-

nyát ismerjük meg, ezt az annyira erős kapcsolatot, amely gyakran azt eredményezi, hogy a költőnő a fa sorsáról írva saját magáról beszél jelképesen:

*Ágaim tarajos görcsbe rándulva
magukba kapaszkodnak
magukat tartják
magukat szoritják*

(*Eseng a fa*)

Az *Erdők lehelete* című költemény mintha a szerző ars poeticáját fejezné ki:

*Ha volna erőm
behatolni a növényi lét rejtelmibe.
— — — — —
Törzsnek tülekedik a fűrészt.
Rezdülésük, iszonyataik,
alélésük
érzem, hogy velem rokon.*

S a fa minden lehetséges formájában megjelenik: mint vázában álló virágos ág (*Csendélet*), mint furcsa formájú gally (*Bilitis emlékezete*), mint